

Regeringsbildning en dans på rosor?

En studie av Göran Persson som regeringsbildare

Sofia Lund
Nelly Nilsson

Abstract

Denna uppsats behandlar frågeställningen om vad som var utmärkande för Göran Persson som regeringsbildare. Syftet är att ge en generell bild över svensk politik. Vi har riktat in oss på tre aspekter som återkommer genom hela uppsatsen. Dessa är antalet ombildningar, statsrådets parlamentariska bakgrund och hur lång tid det har tagit för Göran Persson att sammanställa sina regeringar. Vår metod har varit att göra en jämförelse mellan Persson och tidigare socialdemokratiska statsministrar för att på så sätt fått fram vad som varit utmärkande för Göran Persson. Vad vi har kommit fram till är att alla aspekter inte är specifika för Göran Persson utan att vissa av dem även återfinns hos tidigare statsministrar. Uppsatsen har också resulterat i att Göran Perssons agerande är enligt bestämmelserna för regeringsformen försvarbara.

Nyckelord: Göran Persson, Regeringsbildning, Parlamentarisk bakgrund, Ombildningar, Statsminister

*Antal ord:*11785

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning	1
1.2	Teori och kritisk granskning	2
2	Metod och Material	3
3	Regeringsbildning	6
4	Persson	7
4.1	1996-1998	7
4.2	1998-2002	8
4.3	2002-2006	10
4.4	Göran Perssons regeringssyn	11
5	Tidigare statsministrar	15
5.1	Tage Erlander	15
5.2	Olof Palme	17
5.3	Ingvar Carlsson	18
6	Analys	20
6.1	Ombildningar	20
6.2	Parlamentarisk bakgrund	22
6.3	Lång tid	24
7	Resultat	26
8	Referenser	28

1 Inledning

Alla politiska aktörer lever i ett rum och vi, folket, lever i ett annat. Tyvärr är det sällan vi möts. En statsminister ställs dagligen inför avgörande beslut, dilemman och målkonflikter och försöker att lösa dessa utifrån en ideologi och med mandat från oss väljare. Det är en rimlig utgångspunkt i en demokrati att medborgarna har rätt att få veta hur de som innehar förtroendeposterna tänker och resonerar.

Göran Persson är den svenska statsminister som har suttit längst tid vid ämbetet efter Tage Erlander. Under de tio år som Göran Persson var svensk statsminister rådde det, precis som runt andra statsministrar och deras statsråd, en stor medieuppvaktning (Ruin 2007:175ff).

Inte sällan talas det om hur många statsråd som kom och gick samt hur många av dem som inte hade tidigare erfarenhet från riksdagen utan som handplockats av Persson själv. Lika väl ges det kritik för lång tid regeringsammansättningen har tagit. Detta till trots så ges statsministern genom konstitutionen ganska fria tyglar att bilda sin regering.

Men hur gick det egentligen till när Persson bildade sina regeringar? Är det befogad kritik han fått?

Vår uppsats fokuserar på Göran Persson och hans regeringar ur framför allt tre perspektiv: ombildningar i regeringen, statsrådets parlamentariska bakgrund och tiden för ombildningar. Denna uppsats riktar sig till studerande på fortsättningsnivå i statsvetenskap men även för andra politiskt intresserade

1.1 Syfte och frågeställning

Vår ambition är att diskutera proceduren kring regeringsbildning och det huvudsakliga syftet är att erhålla ökad kunskap om svensk politik. I regeringsformens portalparagraf 9 lämnas stora valfriheter till statsministern vid utnämning av statsråd och ombildning av regeringen.

Vår *frågeställning* är följande:

- Vad var utmärkande för Göran Persson som regeringsbildare?

Med utmärkande menar vi ofta återkommande drag som urskiljer sig från tidigare statsministrar. Går det överhuvudtaget att se några tendenser? Kanske är det så att tidigare statsministrar har haft samma regeringsmönster som Persson hade och i så fall går det att diskutera om påståendena gällande Persson och hans regeringar verkligen stämmer. Vi kommer endast att titta på tidigare

socialdemokratiska statsministrar av två följande skäl. Det är bara socialdemokratiska statsministrar som suttit vid makten under en längre period, vilket betyder att de borgerliga regeringarna som Sverige har haft de senaste decennierna alla har tagit över makten efter att ha befunnit sig i opposition. De socialdemokratiska statsministrar som vi valt att ta med har precis som Persson inte tagit över när de tidigare varit i opposition vilket vi anser är av betydelse för att kunna göra en så rättvis bedömning och jämförelse som möjligt. Dessutom vill vi undvika risken av en eventuell skillnad mellan de borgerliga och socialdemokratiska statsministrarna i form av deras värderingar kring regeringsbildning.

1.2 Teori och kritisk granskning

I sin bok "Statsministern" påstår Ruin att regeringsbildningar alltid har väckt uppmärksamhet men att dessa blev särskilt uppmärksammade under Perssons tid vid makten. Detta därför att det enligt Ruin finns utmärkande drag som är speciella just för Persson som regeringsbildare (Ruin 2007:189) De är framför allt tre aspekter som Ruin tar upp och det är dessa tre aspekter som vi kommer att fokusera på i vårt arbete.

Den första och troligtvis den mest omdiskuterade aspekten är att det under Perssons tid som statsminister förekom många ombildningar. Dessa ombildningar exemplifieras av Ruin som ett stort antal statsråd som entledigats (Ruin 2007:189).

Den andra aspekten som Ruin tar upp är att den långa tid dessa ombildningar tog och den tredje och sista aspekten är att Persson ofta valde att rekrytera statsråd utan tidigare erfarenhet från riksdagen (Ruin 2007:191ff). Det är alltså Ruins tre påståenden som vi kommer att dels pröva och dels ha som utgångspunkt.

Ruin definierar inte i sin bok vad han menar med en ombildning och inte heller med "lång tid" i att Perssons regeringsbildning har tagit lång tid. Utan en klar definition kan det ses som att hans påstående brister men vi tolkar det som att han menar att en ombildning kan vara av två slag vilket också blir den definitionen vi använder oss av. En ombildning kan vara dels en avgång, att ett statsråd av en eller annan anledning slutat i regeringen, och dels en omplacering av ett statsråd. Det har dock förekommit dödsfall i regeringen och dessa kommer vi klassa som en avgång.

Det är svårt att ge en bra definition av vad som menas med lång tid i den bemärkelsen att det är ett tidsbegrepp och att det inte finns några klara riktlinjer i konstitutionen. Statsministern har obegränsat med tid på sig vid bildandet av regeringen och därför kommer vi gällande denna aspekt att kolla på om det finns en samstämmighet i vårt material.

Tillskillnad från ovanstående aspekter anser vi att parlamentarisk bakgrund inte behöver någon vidare definition

2 Metod och Material

För att komma fram till vad som var utmärkande för Göran Persson som regeringsbildare började vi med att kartlägga Perssons tid vid makten och titta på hur hans regeringar sett ut. För att kunna se om Perssons regeringsbildningar var utmärkande gjorde vi en jämförelse bakåt i tiden där vi tittade på de tidigare socialdemokratiska statsministrarna som Sverige haft sedan andra världskriget, nämligen: Tage Erlander, Olof Palme och Ingvar Carlsson. Vi valde att inte ta med Per Albin Hanssons regering direkt efter kriget då den endast varade i lite drygt ett år.

Uppsatsens börjar med en redogörelse för hur en regeringsbildning går till i Sverige utifrån regeringsformen. Vidare kommer det en presentation av Göran Perssons regeringar. De är uppdelade efter årtal med den första regeringen, 1996-1998, först och därefter regeringen 1998-2002, för att avsluta med regeringen 2002-2006. Här kommer vi framför allt att fokusera på de stora händelserna, exempelvis stora regeringsombildningar, uppmärksammade nyrekryteringar och eventuella departementsförändringar.

Därefter kommer ett avsnitt rörande Perssons syn på regeringsbildandet. Här kommer vi inte enbart att fokusera på de tre aspekterna vi vill undersöka utan försöka att ge en mer generell bild över Perssons regeringssyn. Vi har valt att ta med denna del för att ge en klar bild över hur Persson eventuellt skiljer sig från tidigare socialdemokratiska statsministrar. För att kunna göra en sådan jämförelse kommer vi att ge en översikt bild över de tre tidigare socialdemokratiska statsministrarna. I följande ordning kommer vi att ge en redogörelse över Tage Erlander, Olof Palme och Ingvar Carlsson med respektive regeringar. Därefter kommer vi att ha en analys som vi har valt att dela upp i de tre aspekterna vi kommer att undersöka i vårt arbete. Uppdelningen syftar till ge en så klar bild som möjligt över situationen men också för att så tydligt som möjligt kunna se vad som har varit speciellt för Persson. Sist kommer det en resultatdel där vi redovisar för vad vi kommit fram till i vår analys.

För att räkna ut antalet ombildningar som statsministrarna gjort använde vi oss av listor från regeringens hemsida där det framgår vilka som ingått i deras regeringar. En utmaning som vi stötte på var att regeringens hemsida innehöll bristfällig information. Det vi fann var att listorna presenterades på olika sätt, vilket gjorde det svårt för oss att jämföra dem. Tage Erlanders regeringar är exempelvis uppdelade i tre listor och Göran Perssons i en lista. Vi märkte också att de konsultativa statsrådets arbetsuppgifter inte fanns med. Detta gjorde det svårt för oss då det inte gick att se om det skett en omplacering av dem. Givetvis vände vi oss till regeringskansliet för att få höra motiveringen till detta. Svaret vi fick var att när Ulf Larsson, som påbörjade arbetet med listorna, slutade på regeringskansliet 2003 var det ingen annan som tog över ansvaret för

sammanställningen. I samband med regeringsskiftet beslutades det också att hemsidan inte skulle fungera som ett arkiv utan inneha en mer informativ roll. De kunde egentligen endast beklaga att informationen inte fanns tillgänglig och att det kanske kommer att ske en förändring. Eftersom listorna innehåller hur många som var med i regeringarna och att det går att urskilja vilka som satt med från regeringsstarten kunde vi enkelt räkna ut ett medelvärde.

Vi började med att ta reda på antalet statsråd som satt i statsministrarnas första regering. Därefter räknade vi ut hur många statsråd som sammanlagt satt under hela regeringsperioden och tog dessa minus de som satt i den första regeringen. Då fick vi fram hur många ombildningar som statsministern gjort per år, dvs. ett medelvärde. Fördelen med denna typ av tillvägagångssätt är att det dels har varit mycket lättare att jämföra statsministrarna med varandra och dels att det även passar in på vårt syfte med att ge en ökad förståelse.

Nackdelen med att gå till väga på detta sätt är att vi med hjälp av medelvärdet inte kan se hur många ombildningar som faktiskt gjordes per år. Exempelvis kunde Persson göra flera ombildningar ett år och färre ett annat. För att då få fram en så rättvis bild som möjligt har vi sedan kompletterat medelvärdet genom att titta på när det skedde flest ombildningar i statsministrarnas regeringar.

Inte alla statsministrar har suttit i en sammanhängande period. Både Olof Palme och Ingvar Carlsson har suttit i opposition men sedan tagit över makten igen. Det gör att de faktiskt har kunnat skapa en regering från grunden efter deras egna tankar och värderingar över hur en regering bäst ska sammansättas. Däremot har varken Göran Persson eller Tage Erlander suttit i opposition vilket innebär att de aldrig har fått skapa en egen regering helt från grunden. Med anledning av detta tog vi ett beslut om att då räkna ut två medelvärden för Palme och Carlsson. Vi är medvetna om att det är stor skillnad mellan att ta över en redan befintlig regering och att skapa en helt ny och att både Persson och Erlander satt alla sina år som statsminister i följd. I vilken mån detta har påverkat regeringsbildningen är svårt att förutse. Vi vill igen påpeka att vår ambition är att söka efter en mer generell bild över Persson som regeringsbildare och att inte göra en djupgående analys över hur den svenska politiska situationen har sett ut de senaste årtiondena även om vi är medvetna om att vi till en viss del faktiskt gör det.

Hade vi kunnat hade vi gärna gjort en exakt undersökning över hur många statsråd som hade parlamentarisk bakgrund. Dessa uppgifter har dock visat sig vara svåråtkomliga och området skulle kunna resultera i en uppsats för sig. Därför har vi valt att se om vårt material överensstämmer på denna aspekt. Det samma gäller också för den tredje aspekten om att regeringsbildandet tog lång tid.

Utöver den information som vi kunnat tillhandahålla från regeringens hemsida har vi bland annat använt oss av Erik Fichtelius intervjubok med Göran Persson, "Aldrig ensam, alltid ensam". Erik Fichtelius har tillsammans med SVT haft makten att välja ut, publicera och redigera det som de har funnit som det mest relevanta och intressanta för deras tittare.

Olle Svennings bok baseras på ett antal intervjuer som han gjort med personer i Perssons närhet. Avsikten är att skapa en skildring från insidan, dels gällande Persson men även hans parti och regering. I Svennings bok ges dock ingen

beskrivning av intervjuernas genomförande med anledning av att intervjupersonerna har utlovats anonymitet.

Ulf Larssons bok gör en redovisning över hur regeringarna har sett ut och det är även Larsson som har skapat regeringslistorna som går att finna på regeringens hemsida.

En bok som vi har fått stor användning av är Göran Perssons memoarbok ”Min väg, mina val”. Boken utkom 2007 vilket är mindre än ett år sedan Göran Persson avgick från statsministerposten. Boken behandlar hela hans politiska karriär, inklusive internationellt arbete. En stor nackdel med boken är att den är skriven i efterhand och att ju längre tiden går desto svårare blir det att komma ihåg. Boken är informativ men vi är medvetna om att Persson kan ha vinklat den på ett sätt som är mer fördelaktigt för honom som person.

Ytterligare en text som vi har använt oss av är en text som Göran Persson skrivit i boken ”Politikens ramar och aktörer”. Göran Perssons text heter ”Att styra riket” och behandlar Göran Perssons syn på statsministerämbetet och regeringens vardagliga arbete. Fördelen är att det är Perssons egna ord och vi värderar materialet högt på grund av detta. Vad vi har kunnat utröna efter att ha läst ett antal böcker om Göran Persson är att denna text ständigt återkommer som källa. Detta ser vi som en bekräftelse gällande textens legitimitet.

Övrigt material som vi använt oss av är nyhetsartiklar. Nackdelen med att förlita sig på nyhetsartiklar är att tidningarnas syfte är att skriva om sådant som de vet säljer, det finns alltid ett vinstsyfte för alla nyhetstidningar. Med tanke på att alla artiklar har en deadline kan det ibland vara svårt att dubbelkolla allt innan det kommer i tryck. Vi anser dock att tidningar är en bra källa som reflekterar över hur situationen såg ut då.

Trots att objektiviteten i vissa fall kan ifrågasättas anser vi ändå att de källor vi valt att ta med är bra och relevanta källor. Även om inget av vårt material specifikt tar upp de tre aspekterna anser vi oss ändå kunna ge en heltäckande bild genom att titta på om vårt material överensstämmer med varandra.

3 Regeringsbildning

Kapitel sex i den nuvarande regeringsformen omfattar bildandet av regeringen från utnämmandet av statsministern till utnämningen av statsråd. Paragraf 2-4 beskriver i vilken ordning statsministern ska utses och på vilka villkor denne kan tillsätta övriga statsråd (riksdagen.se).

Tidigare statsministeromröstningar har visat att det råder en viss skillnad mellan de två blocken om vad en statsministeromröstning egentligen handlar om. Den borgerliga sidan anser att det är en omröstning om vem som är mest lämplig som regeringsbildare, sett utifrån riksdagen och det majoritetsförhållande som gäller där. Socialdemokraterna har samma bild men menar att omröstningen även gäller den framtida statsministerns politiska program som ska gälla för regeringen (Bäck & Larsson 2006:101).

Enda kravet på statsråd är att de måste ha varit svensk medborgare i minst 10 år och att inte ha en annan arbetsgivare än staten. Statsministern väljer själv hur länge ett statsråd ska få sitta i regeringen. Paragraf 6 säger att om ett statsråd vill avgå måste den uppehålla sin befattning till dess att en efterträdare har tillsatts om statsministern så kräver (1www.riksdagen.se). Inom statsrådsberedningen är det statsministern som har det största ansvaret och är alltså då den högsta chefen även där (Bäck & Larsson 2006:181). Statsministern kan byta ut och placera om statsråd eller utöka och minska antalet statsråd utan att riksdagen blandas in. Statsministern har dock en skyldighet att anmäla förändringarna till riksdagen (riksdagen.se).

Det finns även ett stort indirekt inflytande vilande på statsministern rörande utformningen av det arbete som sker inom regeringen. Det beror på att grundlagen inte innehåller några direkta regler för hur beslut inom regeringen ska fattas (Ruin 2007:206).

I slutändan är det statsministern som har det avgörande ansvaret för helheten och för att denna helhet ska fungera. Detta till trots ska statsministern lämna förhållandevis stor frihet till de olika statsråden och utövandet av deras respektive ämbeten (Ruin 2007:213). Någon instruktionsbok finns dock inte för svenska statsministrar men som ovan nämnts finns enbart konstitutionen att luta sig mot, vilken anger de formella och yttre förutsättningarna för statsministerns arbete. Vilka prioriteringar en statsminister ska göra och vilken politik som ska drivas är det upp till statsministern själv att bestämma. Det samma gäller det vardagliga arbetet inom regeringen och för statsministern själv (Persson 2004:221).

4 Persson

När Göran Persson blev partiledare var hans erfarenhet av regeringskansliet inte vidare stor. För en kort tid var han skolminister och under en tid ansvarade han även för finansdepartementet. Men det var inom kommunpolitiken som han hämtade sin huvudsakliga politiska erfarenhet (Svenning 2005:7ff).

Sin egen förklaring till varför han lyckades behålla makten så länge beror på hans förmåga att kunna ombilda sina regeringar. Han har lyckats säga hej då till gamla statsråd för att samtidigt kunna välkomna nya in i regeringsfamiljen (Persson 2007:132).

Olle Svenning skriver i sin bok ”Persson och hans värld” att paradoxerna kring Göran Persson och hans politik är många. Omdömena om honom är mer sammansatta men å andra sidan avsevärt mycket svårare att tyda än vad som gäller för tidigare socialdemokratiska regeringschefer. Persson har många gånger anklagats för sitt auktoritära ledarskap. Men trots all denna misstro behöll han statsministerposten i 10 år (Svenning 2005:9).

Göran Persson är den svenska statsminister som vi valt att undersöka som har haft flest antal statsråd i sina regeringar (regeringen.se).

4.1 1996-1998

När Persson skulle bilda sin första regering i mars 1996 skedde det en del förändringar i jämförelse med hur Carlsson lämnade den. Av dem som satt i Carlssons sista regering var det ungefär hälften som fick erbjudande om att sitta kvar i den nya regeringen med Persson som ny statsminister. Totalt sett var det fyra statsråd från Carlssons regering som fick avgå, det tillkom sju stycken nya statsråd och vissa av statsråden från Carlssons regering fick stanna kvar men fick nya arbetsuppgifter (Isaksson 1999:86). Bland dem som entledigats från regeringen kunde orsakerna variera. Det kunde bero på att de inte accepterade de omplaceringar som Persson valde att göra, att deras arbete inte var tillräckligt tillfredsställande eller att det helt enkelt uppstod konflikter mellan statsrådet ifråga och Persson (Ruin 2007:189ff).

Enligt Olle Svenning speglade Perssons förändringar i regeringen antagligen mer Perssons tidsbrist än hans politiska vilja. Hans förberedelse tid var inte tillräcklig och kontaktnätet var inte färdigutvecklat (Svenning 2005:140).

Aftonbladets journalist Magnus Ringman skrev dagen innan Persson skulle presentera sin ministerlista för riksdagen att han ännu inte var klar. Mötet som Persson hade haft med verkställande utskottet skulle vara det första sammanträdet

där Persson skulle presentera sin nya regering men mötet varade i endast 45 minuter. Ingela Thalén sa till Aftonbladet att de endast fick reda på huvuddragen i ministerlistan. De närmaste medarbetarna visste heller ingenting dagen innan presentationen av den nya regeringen skulle ske (1 AB 22/3-1996).

Göran Persson sade dock i en intervju med Erik Fichtelius att han medvetet var hemlighetsfull med ministerlistan dagarna innan presentationen. Han berättar att han sagt till de framtida statsråden att de själva fick bestämma vilket förstaintryck de ge av regeringen och Persson som regeringsbildare (Fichtelius 2007:56).

Ett antal av Perssons nyvalda statsråd, som Thomas Östros, Leif Pagrotsky, Annika Åhnberg och Ulrica Messing, gav Persson både lojalitet och kompetens vilket syftade till att ge honom en trygghet i regeringen. Pagrotsky och Östros var Perssons personliga vänner, de hade alla arbetat tillsammans tidigare och de båda gav Persson stor kompetens med sina stora ekonomierfarenheter. I likhet med Pagrotsky och Östros kände Persson redan Annika Åhnberg och hon bidrog med kompetens inom jordbruksektorn. Som ett sätt att blidka ungdomsförbundet valdes Ulrica Messing in i regeringen (Svenning 2005:140).

Sällan har någon statsminister gjort om så mycket i sin första regering. ”Det här är min regering. Det är viktigt för mig” meddelade Persson till Aftonbladet och därefter gavs han smeknamnet HSB, han som bestämmer (2AB 23/3 1996). Persson medger i en intervju med Fichtelius att det första han gjorde var att samla regeringen och berätta om den regeringsbildning som han tänkt ut. Persson berättar att han ville att regeringen inte bara skulle hålla fram till kommande val två år senare men att den även skulle vara tillräckligt slagkraftig för att överleva och vara intakt även efter valet. Han säger även att efter en stor ombildning måste det skapas stabilitet och om det klaras av finns möjligheten att regera länge (Fichtelius 2007:57).

1997 gjorde Persson återigen ombildningar i regeringen och bytte statsråd på tre poster. I januari avgick Thage G Peterson och ny försvarsminister blev Björn von Sydow (Larsson 2003:65). Thage G Peterson blev istället statsråd i statsrådsberedningen och blev något av en högra hand till Persson. Leif Pagrotsky omplacerades till handelsminister efter Björn von Sydow (Fichtelius 2007:67).

4.2 1998-2002

Valet 1998 blev en stor förlust för Göran Persson. Det socialdemokratiska partiet fick endast 36,4 procent men kunde fortsatte att regera med stöd av samarbetspartierna, miljöpartiet och vänstern (Fichtelius 2007:69). Det skedde också en förändring i departementsorganisationen. Sammanlagt var det tre departement som slogs samman till ett enda, nämligen näringsdepartementet.

Motiveringen till förändringen var att den skulle minska risken för en eventuell splittring och för att det skulle skapas en bättre sammanhållning i regeringen och i de olika departementens arbete. Ytterligare en förändring var att statsrådsberedningen ökade personalmässigt, vilket var en följd av andra förändringar som skedde inom regeringsorganisationen. Med tanke på att statsrådsberedningen fick ett ökat antal anställda och ökat inflytande innebar det även att statsministerns position förstärktes (Ruin 2007:198ff).

Fjorton stycken av statsråden satt kvar, fem fick avgå och fem nya värvades. De nya statsråden var Kjell Larsson, Lars Engqvist, Mona Sahlin, Ingegärd Wernersson och Britta Lejon (Larsson 2003:65).

Lars Engkvist placerades som integrationsminister våren 1998 då Leif Blomberg dog av en hjärtattack (Fichtelius 2007:68). Mona Sahlin kom tillbaka till regeringen som biträdande näringsminister vilket innan inte varit aktuellt med tanke på hennes tidigare felsteg (Fichtelius 2007:72). Göran Perssons uppfattning hade fram till nu varierat angående om Mona Sahlins vara eller icke vara i regeringen men nu fanns det ett behov av hennes sakkunnighet inom småföretagarfrågor. Chef för det nybildade näringsdepartementet blev Björn Rosengren som tidigare fått kritik efter att ha gjort ett skandalomsusat besök på en porrklubb (Fichtelius 2007:72). Gällande Carl Thams avgång ansåg Persson att Tham suttit för länge och att regeringen behövde en utbildningsminister som hade stöd i opinionsmätningar och det hade inte Tham längre. Förhoppningen var att Thomas Östros skulle ge en nödvändig förnyelse på utbildningsministerposten. Det behövdes enligt Persson en ung politiker och då Östros hade en forskarutbildning i bagaget hoppades Persson att detta skulle locka med sig studenterna (Fichtelius 2007:74f).

Persson har medgett att det i regeringen fanns vissa personer som han hade speciell koll på. Bland annat var det Thomas Östros, Anna Lindh, Pär Nuder och Ulrica Messing. Anledningen var att det fanns förhoppningar hos Persson om att någon av dessa senare skulle kunna ta över som framtida partiledare eller som finansminister (Fichtelius 2007:75).

Redan i november 1998 skedde det en viss förändring i regeringen. Anders Sundström lämnade socialdepartementet och ny socialminister blev statsrådet Lars Engqvist. Enqvists nu tomma statsrådsplats togs över av Lars-Erik Lövdén (Larsson 2003:66). Anders Sundström lämnade regeringen relativt kort efter att han blivit socialminister för att istället arbeta på Pitedalens Sparbank. Engqvist beslut om att lämna regeringen var ett stort bakslag för Persson vilket Persson också medger att det var. Persson tyckte inte att det var en sjyst handling att lämna en ministerpost så nära in på tillträdet och speciellt inte när det rörde sig om posten som socialminister (Fichtelius 2007:75)

1998 skedde ytterligare en förändring i regeringen. På hösten meddelade skolminister Ylva Johansson och finansminister Erik Åsbrink att de var ett par och detta innebar ett visst problem för Persson. De kunde på grund av situationen inte vara kvar båda utan en var tvungen att lämna regeringen. Vem som skulle stanna kvar lämnade de enligt Persson till honom att avgöra. Persson säger själv att det inte var aktuellt att byta ut en fungerade finansminister och då blev det Ylva Johansson som fick lämna regeringen (Fichtelius 2007:77).

En avgång som därefter kom väldigt plötsligt och oväntat var Erik Åsbrinks avgång som finansminister på våren 1999. Åsbrink valde att lämna regeringen med omedelbar verkan efter att han sett ett framträdande av Persson i nyhetsprogrammet Rapport där Persson i grova drag underkände finansdepartementets konjunkturbedömning. Detta skedde bara några dagar innan dess att vårbudgeten skulle presenteras av just Åsbrink. Åsbrink höll en presskonferens på Rosenbad och deklarerade sin omedelbara avgång men bara några timmar senare hölls det en ny presskonferens. Denna gång var det Persson som kallat till en sådan för att presentera Sverige nya finansminister, Bosse Ringholm (Fichtelius 2007:78ff).

Hösten 2000 avgick Laila Freivalds som justitieminister på grund av en lägenhetsaffär. Göran Persson beskriver händelsen som att Freivalds var sliten efter sina nio år som justitieminister. Enligt Persson fanns det en överenskommelse mellan honom och Freivalds om att hon inte skulle vara kvar efter Sveriges ordförandeskap i EU våren 2001 (Fichtelius 2007:89f).

4.3 2002-2006

Ett av de största nederlagen för Göran Persson blev svenska folkets nej i omröstningen angående Sveriges deltagande i EMU. Detta nederlag för Persson ökade behovet av en regeringsombildning. En av anledningarna till detta var mordet på Anna Lindh den 11 september 2003, bara dagarna före att folkomröstningen hölls. Sverige stod utan utrikesminister men socialdemokraterna och Göran Persson hade förlorat en given kandidat till partiledarposten. Ny utrikesminister blev Laila Freivalds. Detta trots att hon lämnat regeringen tre år tidigare och meddelat att hon inte ämnade komma tillbaka till regeringen. Persson säger att en av anledningarna till att det blev just Freivalds var för att inte skapa en för stor ombildning av regeringen. Hade Persson valt någon redan sittande minister skulle det skapats en ny lucka på dennes förra plats och risken för en dominoeffekt i regeringen var något Persson ville undvika. Persson ville dessutom ha en kvinna på posten men en person som inte skulle kunna jämföras med Anna Lindh utan någon med en annan typ av profil (Fichtelius 2007:95f).

EMU omröstningen ledde även till andra problem inom regeringen. Leif Pagrotsky var starkt kritisk till ett svenskt medlemskap i EMU och drog sig inte för att berätta det. Det fanns andra nej-anhängare inom det socialdemokratiska partiet men ingen som på samma sätt propagerade för ett nej som Pagrotsky gjorde. Perssons kritik mot Pagrotskys agerande var omfattande och Persson såg Pagrotskys som olojal mot sitt parti då socialdemokraterna som parti ställde sig bakom ett svenskt inträde. Trots att Persson kritiserade Pagrotskys beteende hände det inte mycket mer gällande Pagrotskys plats i regeringen (Fichtelius 2007:98).

Istället kom ombildningen till största del att handla om Margareta Winberg som fick avgå som vice statsminister och istället bli ambassadör i Brasilien, detta trots att hon ville vara kvar i regeringen. Persson försvarade Winbergs avgång

med att hon redan suttit länge i regeringen och han såg detta som hennes chans att göra något nytt. I samma veva som Winberg lämnade regeringen lämnade även Jan O Karlsson sin post som bistånds- och migrationsminister (Fichtelius 2007:98).

Göran Persson gjorde nästa ombildning i regeringen hösten 2004. Persson gick ut i media och deklarerade att en stor ombildning komma skall, nu skulle han som han själv uttryckte det ”toppa laget” inför valet 2006. En av anledningarna till ombildningen var att Persson ville ha en generationsväxling utan att det för sakens skull innebar att det kom in så många nya personer i regeringen. Med ett antal unga statsråd på flera av de tunga posterna försökte Persson skapa en regering som skulle stå sig stark under en längre tid. Ett av kraven som Persson hade var att det skulle komma in en invandrare i regeringen, vilket det också gjorde i form av Ibrahim Baylan som skolminister (Fichtelius 2007:102ff).

Perssons sista regeringsbildning kommer efter det att han toppat laget och inträffade under valåret 2006. Laila Freivalds hade fått stark kritik för sitt agerande under tsunamikatastrofen julen 2004 och för vad som verkligen hände på utrikesdepartementet men även i regeringskansliet. Freivalds avgick som utrikesminister och Persson måste nu hitta en ny. Det gjorde han i form av Jan Eliasson som just då var ordförande i FN:s generalförsamling. Fram tills dess att Eliasson i maj kunde tillträda på utrikesministerposten ansvarar Carin Jämtin för Sveriges utrikesfrågor (Fichtelius 2007:106f).

4.4 Göran Perssons regeringssyn

Persson skriver i boken ”Politikens ramar och aktörer” att det aldrig har funnits och fortfarande inte finns någon instruktionsbok för hur svenska statsministrar ska gå till väga i sitt arbete att styra landet. Konstitutionen anger vissa förutsättningar men säger inget om det vardagliga arbete som en statsminister och dess regering ska utföra (Persson 2004:221). Persson säger själv att det är viktigt att alltid lyssna på vad andra personer runt omkring honom har att säga men att det aldrig ligger någon tveksamhet hos honom i att meddela vad han anser är rätt och även för den delen fel (Persson 2004:223). Trots detta säger Persson att det finns tillfällen då han vikt ner sig till följd av en enad front från övriga regeringens sida (Fichtelius 2007:52). Vidare menar han på att ju längre tid han satt vid makten desto lättare blev det för honom att fördela arbetet till sina medarbetare (Persson 2004:223).

Persson säger att han i sina regeringar alltid har haft en strävan efter att bilda ett kollektiv som kan agera slagkraftigt. En regering liknas vid en laguppställning där alla deltagare har olika kompetenser men där de ändå måste kunna fungera som ett enat lag. Regeringsbildandet likställs även med ett pussel där alla bitar måste passa ihop för att pusslet ska falla på plats (Persson 2004:229). Just vikten av att skapa ett lag är centralt för att undvika att konflikter uppstår. Trots detta menar Persson på att det alltid uppstår spänningar i en regering, exempelvis

mellan finansministern och de olika fackministrarna gällande storleken på finanserna till respektive område (Persson 2004:224).

Persson poängterar även att det inte är ett evighetsuppdrag att sitta i regeringen och statsråden sitter bara där så länge laget fungerar. Skulle han anse att laguppställningen kan vara bättre med andra spelare i laget är det naturligt att det byts ut statsråd (Fichtelius 2007:100).

För att laget ska bli så bra det bara går medger Persson att han inte ser några problem med att lägga sig i även de andra posterna i regeringskansliet. För att undvika att nya statsråd utan tidigare erfarenhet av regeringsarbetet ska hamna på villovägar är det viktigt att ha en bra och rutinerad statssekreterare. För att tydliggöra sin ståndpunkt och för att visa på statssekreterarens viktiga uppgift säger Persson att: ”Bakom varje framgångsrikt statsråd står en duktig statssekreterare” (Fichtelius 2007:58).

Just på grund av den viktiga roll som en statssekreterare har anser Persson att det är försvarbart av honom att ge sig in i rekryteringen även på dessa positioner. Persson vill göra allt för att det inte ska uppstå en splittring i regeringens arbete. Trots att regeringen ska agera som ett kollektiv måste de enskilda statsråden trots allt fungera individuellt. Det är Perssons uppgift att se till att regeringens helhet förblir intakt (Fichtelius 2007:58).

Persson har ett speciellt tillvägagångssätt när det gäller att rekrytera nya statsråd. Han säger själv att han har en liten svart bok där det finns ett antal, för honom intressanta, framtidsnamn. Dessa personer följer han under en längre tid och ser hur de sköter sig utifrån de kriterier som han har för framtida statsråd, för att eventuellt senare kunna erbjuda dem ett uppdrag inom regeringen (Fichtelius 2007:59f).

Just finansministerämbetet ser Persson som den viktigaste posten i regeringen och det är utifrån den som de andra delarna av regeringen byggs (Fichtelius 2007:57). Persson sätter stort värde på att de politiska personerna i hans närhet alla ska ha en bred kompetens och de ska ha erfarenhet inte bara från sitt eget politiska område (Persson 2004:224). En regering ska enligt Persson alltid fatta kollektiva beslut, där alla bär ett ansvar för frågor och beslut även om de inte är ansvariga för just området i fråga. Därför är det enligt Persson viktigt att alla statsråd har kunskap om vad som händer för att vid behov kunna ge sin syn på det aktuella området (Persson 2004:230). Just denna egenskap av att ha kunskap även utanför det egna ansvarsområdet hjälper till att skapa den viktiga lagkänslan och då även en förståelse sinsemellan statsråden. Genom lagkänslan och förståelsen går det att nå överenskommelser innan det sker låsningar. Detta underlättar för statsministern som i mindre skala behöver gå emellan och lösa konflikten (Persson 2004:224).

Persson arbetade även medvetet efter en strategi som gick ut på att bilda, vad han själv kallar, ”åldersklustrar”. Detta var en viktig faktor för Persson vid nyrekryteringar. Tanken var att skapa en sammanhållning inom regeringen där statsråd i ungefär samma ålder kan umgås och ge sitt stöd till varandra. Just detta stöd är enligt Persson väldigt viktigt då pressen på statsråd är oerhört stor från alla håll, inklusive hemifrån. Åldersklustrarna var ett sätt att minska denna press och

även att minska den utsatthet och ensamhet som det ibland innebär att vara ett statsråd (Persson 2004:230).

Förutom skapandet av åldersklustrar har det för Persson var viktigt att regeringens sammansättning har bestått av hälften kvinnor och hälften män (Persson 2004:230). Att det alltid ska vara exakt lika många av de båda könen har han inte sett som något kriterium då han har haft både fler män och fler kvinnor. Visserligen säger han att det inte går att tumma för mycket åt nåt håll. Fördelningen 11-9 fungerar men inte 12-8 (Fichtelius 2007:60).

Det har med tiden även blivit viktigare att statsråden har förmågan att hantera media. Persson poängterar även vikten av det individuella statsrådets förmåga att klargöra den gällande politiken och att vara en ledare för opinionen (Persson 2004:230). Det är viktigt för att dels underlätta för honom genom en mindre arbetsbörda men det skapar även ett tydligare intryck av regeringen som ett kollektiv (Persson 2007:137).

Vidare gör Persson ingen hemlighet att alla de statsråd som han rekryterat har genomgått en grundlig granskning. Vissa blivande statsråd har visat sig ha en del oklarheter i bagaget men Persson har ändå ansett att den kompetens de tillför till regeringen är för viktig för att kasta bort på en eventuell affär (Persson 2004:230).

Persson menar att riksdagens ställning och makt har ökat bland annat på grund av att Sverige under en längre tid har haft minoritetsregeringar. Riksdagens starka ställning har lett till att Persson i allt större utsträckning rekryterat statsråd utan parlamentarisk erfarenhet. Detta ser han som ett sätt att bibehålla den socialdemokratiska erfarenheten i riksdagen som är essentiell för att regeringen ska kunna genomföra sin politik (Persson 2004:230).

Persson poängterar dock att varje statsråd utan riksdagserfarenhet är en chansning men en chansning som han är villig att ta. Han medger även att det hade varit lättare om det hade funnits tillräckligt många regeringskandidater i riksdagen men då han inte ansåg att så var fallet var det nödvändigt att rekrytera utanför riksdagen (Fichtelius 2007:63ff).

Samtidigt som Persson har rekryterat flera statsråd utan parlamentarisk bakgrund ser han ändå vissa fördelar med statsråd som har erfarenhet från riksdagen. Skulle socialdemokraterna hamna i opposition är det alltid bra med erfarenhet av hur regeringsarbetet går till. På så sätt stärks den socialdemokratiska representationen i riksdagen (Fichtelius 2007:64f).

En av Perssons största maktbegränsningar har varit det faktum att alla hans regeringar har varit minoritetsregeringar. Persson har alltid varit tvungen att förlita sig på stöd från de olika samarbetspartierna som socialdemokraterna har haft genom åren för att på så sätt få majoritet i riksdagen (Fichtelius 2007:49). Genom att ha erfarna socialdemokrater i riksdagen underlättades arbetet med samarbetspartierna (Persson 2007:140).

Persson gör heller ingen hemlighet av att han har gjort flera ombildningar i sina regeringar. Detta motiverar han med att ombildningar är ett viktigt steg för att vitaliteten i regeringen inte ska minska och för att inte heller det politiska initiativet ska avta. Persson medger dock att en ombildning i regeringen alltid innebär en risk. Det går antingen att göra en stor ombildning men sen måste det skapas stabilitet och då finns det inte utrymme för flera ändringar i regerings

uppställning. Å andra sidan går det att göra flera mindre ombildningar för att efterhand se vad som behöver ändras inom regeringen (Fichtelius 2007:57).

Vidare innebär det hårdare klimatet att statsråden tid i regeringen inte kan antas bli lika lång som den en gång beräknades vara. Trots det hårdare klimatet säger Persson att hans ambition vid nyrekryteringar alltid var att statsrådets livslängd i regeringen skulle vara två mandatperioder (Persson 2004:229).

Persson ser även ombildningarna i regeringen och sin egen förmåga att kunna säga hej då men samtidigt välkomna nya statsråd in i regeringen som en viktig faktor till att han kunde behålla statsministerposten under så lång tid. Han medger dock att ju längre tid han satt vid statsministerämbetet desto svårare tyckte han att det blev att entlediga statsråd som inte levde upp till de krav han ställde (Persson 2007:132).

En svensk statsminister har fått allt mer att göra, bland annat med Sveriges inträdde i den Europeiska Unionen. Detta extra arbete leder enligt Persson till att vissa statsråd får ta ett ökat ansvar för politiken när statsministern är borta, exempelvis blir finansministern lite av vad Persson kallar en ”inrikes statsminister” medan samordningsministern får ett ökat ansvar gentemot partiet (Persson 2004:227).

I sina regeringar var Persson även tvungen att skola in den kommande socialdemokratiska partiledaren och eventuellt även Sveriges framtida statsminister. Exempelvis säger Persson att han efter Anna Lindhs död var tvungen att ta in ett nytt ungt statsråd för att på så sätt kunna hjälpa fram en ny partiledare (Fichtelius 2007:97).

Persson förespråkar en stark plikt känsla mot partiet, även om detta skulle gå ut över det privata livet. Om partiet kallar är det en självklarhet att svara (Svenning 2005:154ff).

5 Tidigare statsministrar

I detta kapitel görs en redogörelse för de tidigare socialdemokratiska statsministrarna och utgångspunkten är precis som för Persson de tre aspekterna.

5.1 Tage Erlander

Tage Erlander blev svensk statsminister efter att Per Albin Hansson avled i oktober 1946. Erlander är med sina 23 år vid ämbetet den svenska statsminister som har suttit längst vid makten (Ruin 2007:33) och mycket av Erlanders ledarskap sammanfaller ganska väl med Per Albin Hanssons (Ruin 2007:53).

Erlander uttryckte sig ofta om att han ville ha ”starka regeringar” och med det menade han regeringar som uppfyllde framför allt två förutsättningar. Dels skulle regeringens sammansättning av ministrar vara baserad på riksdagsmajoritet och dels skulle det vara de gemensamma värderingarna som håller regeringen samman. Om dessa två förutsättningar infinner sig ökar möjligheterna för att regeringen ska kunna ta till vara och realisera önskemål från folket, det ska även verka negativt mot specialintressen och förutsättningarna för att kunna fatta impopulära beslut skulle dessutom öka. Dessa två förutsättningar skulle även verka för att det tas mer långsiktiga beslut. (Ruin 2007:41). Erlander ville att regeringen skulle ha stor betydelse rörande förbättringen av medborgarnas villkor. För att regeringen skulle kunna lyckas med detta var det viktigt att det fanns en stark förankring till riksdagen (Ruin 2007:53).

1951 skapades det en koalitionsregering mellan bondeförbundet/centerpartiet och socialdemokraterna och denna regering var enligt Erlander ett mycket bra exempel på en stark regering. Den utgjordes av en klar riksdagsmajoritet och det fanns en värdegemenskap vilket resulterade i ett regeringsprogram som de båda partierna kunde enas om (Ruin 2007:42).

Under andra världskriget styrdes Sverige av en samlingsregering som sedan splittrades efter krigets slut och det blev en socialdemokratisk regering som tog över (Larsson 2003:46f). Erlander var tydlig med att en samlingsregering inte var att tänka på då en sådan inte var förenlig med hans tanke om en ”stark regering”. Visserligen skulle det finnas en stor parlamentarisk bas att stå på men den andra förutsättningen med gemensamma värderingar hade blivit svårare att förverkliga med en regering över blockgränserna (Ruin 2007:42).

Erlanders ledarstil gick ut på att lämna statsråden stor frihet att sköta sig själva. Genom att agera på detta sätt mot sin regering fanns mer tid åt honom att debattera och informera ute i landet. Han hade ju dock i form av statsminister fortfarande huvudansvaret och var tvungen att kunna ingripa om det skulle

behövas. Med tanke på att Erlander satt som statsminister under en så lång tid är det naturligt att hans ställning i regeringen förändrades över tid (Ruin 2007:46).

Då Erlander tog över efter Per Albin Hanssons död tog han även över regeringssammansättningen som då rådde (Ruin 2007:46). Den enda ombildningen som skedde var att den plats som Erlander haft i regeringen, nämligen ecklesiastikministerposten, fick en ny minister i form av Josef Weijne. En historisk händelse under Erlanders första regering var att Sverige fick sitt första kvinnliga statsråd i form av Karin Kock-Lindberg. Kock-Lindberg var till en början konsultativt statsråd men blev senare folkhushållningsminister innan hon lämnade regeringen 1949. Det skedde även vissa departementsombildningar som naturligtvis även påverkade regeringens sammansättning. Vid inrättandet av inrikesdepartementet 1947 blev Eije Mossberg chef för detta nya departement. 1950 avskaffades folkhushållningsdepartementet med John Ericsson som dess sista ansvariga minister. 1950 skapades det även ett nytt departement, nämligen civildepartementet (Larsson 2003:48).

Redan 1948 påbörjades förhandlingar mellan bondeförbundet och socialdemokraterna och de båda partiernas möjligheter till ett gemensamt samarbete. Under hösten 1951 kom detta återigen på tal och den andra av Erlanders regeringar var alltså en koalitionsregering mellan just bondeförbundet och socialdemokraterna. Under Erlanders andra regeringsperiod, 1951-1957, var det endast tre ministrar som behöll sina poster, vilket innebär att det skedde en del förändringar inom regeringen. De tre ministrar som satt under hela den andra regeringsperioden var Gunnar Hedlund, Ivar Persson och Östen Undén (Larsson 2003:49ff).

Koalitionsregeringen med bondeförbundet bröts och Erlanders tredje regering bestod enbart av socialdemokrater. Sammanlagt varade den tredje regeringsperioden under 12 år och under denna tidsperiod skedde flertalet ombildningar. Precis som under Erlanders andra period som statsminister var det tre ministrar som höll sig kvar i regeringen under alla år, dock inte samma som innan utan istället var det Gunnar Lange, Sven Andersson och Gunnar Sträng. Dessutom tillkom det ett nytt departement i form av industridepartementet med Krister Wickman som dess förste chef (Larsson 2003:51ff).

Det var ytterst sällan, om aldrig, som det skedde någon större ombildning, där flera statsråd avgick samtidigt, utan det var enstaka statsråd som lämnade så stabiliteten, den ”starka regeringen”, var förhållandevis stor. Noterbart är att det vid denna tidpunkt var det den svenska monarken som formellt sett utsåg statsråden (Ruin 2007:46). Under Erlanders statsministerperiod ändrades mandatperioderna till tre år och det skapades även ett enkammarsystem där alla partier som fick över 4 procent i riksdagen fick exakt proportionalitet. Dessutom infördes det även en gemensam valdag. Tage Erlander avgick som statsminister tillika partiordförande för socialdemokraterna på hösten 1969 och ny socialdemokratisk partiordförande och statsminister blev Olof Palme (Larsson 2003:53).

5.2 Olof Palme

Olof Palme blev svensk statsminister 1969 efter att Tage Erlander avgått. Till skillnad mot Erlander som satt sammanlagt 23 år i obruten följd fick Palme finna sig i att efter sju år hamna i opposition. Han blev dock statsminister igen 1982 men mördades tragisk på Sveavägen 1986 (Ruin 2007:86).

Precis som när Erlander tog över efter Hansson fanns det inte möjlighet för Palme att bilda en egen regering utan han fick ta över en regering som formats och bildats av någon annan. Skillnad blev det dock efter att Palme varit i opposition och sedan vunnit valet 1982 och möjligheten att skapa en egen regering från grunden infann sig (Ruin 2007:97).

Palme hade för vana att låta medarbetare som stod honom nära få presentera preliminära ministerlistor. Dessa kunde även omfatta ombildningar i departementsorganisationen och eventuella samarbeten med andra partier (Svenning 2005:137).

När Palme tillträdde skedde det inga större förändringar i regeringssammansättningen jämfört med hur Erlander lämnat den. Ingvar Carlsson blev utbildningsminister och Carl Lidbom kom in som konsultativt statsråd. Fram till dess att Palme och socialdemokraterna förlorade valet 1976 bestod majoriteten av regeringen av statsråd som rekryterats av den förre statsministern. Dock behöll de inte alla samma post under dessa år utan hamnade på olika departement (Ruin 2007:97f).

I denna Palmes första regering var det fyra ministrar som under hela regeringsperioden behöll sina poster, nämligen Sträng, Geijer, Norling och Aspling. 1973 meddelade Palme att det skulle komma en stor förändring i den rådande departementsorganisationen. Detta ledde till att fyra statsråd avgick men också att vissa av de som satt kvar hamnade på andra poster. Departementsförändringen innebar att två departement, inrikes- och civildepartementet, avvecklades och det tillkom istället tre nya, arbetsmarknads-, bostads- och kommundepartementet (Larsson 2003:54).

Efter att Palme och socialdemokraterna hamnat i opposition 1976 vann de valet 1982. Nu var Palme friare att välja sina statsråd själv och att då komponera ihop den regering som han ansåg kunde styra Sverige på bästa sätt. Det fanns naturligtvis vissa krav som Palme var tvungen att som statsminister se till blev representerade. Sammansättningen av regeringen var tvungen att ha politisk tyngd och att det skulle finnas en god representativitet av exempelvis kön och regional tillhörighet. Palme valde, till skillnad mot tidigare statsministrar, att till större del utse statsråd som inte hade någon plats i riksdagen, vilket sedan kom att bli en allt vanligare taktik (Ruin 2007:98). Några av de som inte hade en egen plats i riksdagen hade dock haft en stark anknytning till partiet. Men det fanns undantag även här som väckte överraskning. Två av de nya statsråden var inte medlemmar i partiet, Lennart Bodström och Ove Rainer (Ruin 2007: 99).

Palme presenterade statsråden i sin andra regering i etapper med anledning av att han hade stött motstånd i utnämningen av dessa. En del tillfrågade tackade nämligen nej till att bli statsråd av olika anledningar (Ruin 2007: 99).

Även i denna, Palmes andra regeringsperiod skedde det vissa förändringar i departementsorganisationen. Finansdepartementet bildades genom en sammanslagning av tidigare Ekonomi- och Budgetdepartementet. Handels- och Kommundepartementet avvecklades och Civildepartementet återskapades (Larsson 2003:59).

Under Palmes andra regering, som varade i sammanlagt tre och ett halvt år, var det framför allt två ombildningar som väckte uppmärksamhet. Den ena ombildningen gällde Ove Rainer som fick stark kritik från partiet och som visade sig ha en del oklara affärer som Palme inte kände till och efter att dessa framdagats avgick Rainer. Den andra ombildningen hände bara några månader innan Palme blev mördad och den gällde Lennart Bodström som fick en förtroendeomröstning mot sig från den borgerliga oppositionen. Bodström omplacerades till utbildningsminister och ny utrikesminister blev Sten Andersson (Ruin 2007:100f).

Palmes sätt att verka som statsminister riktade sig mycket mot medierna och användes för att föra ut politiken till den allmänna massan. Budskap förmedlas lätt via media och det blir till större del statsministerns ansvar att utveckla budskapen (Ruin 2007:107). Helt smärtfritt var dock inte Palmes förhållande till media. Inom det egna partiet höjdes röster över den dominans som Palme kunde visa över regeringen i sammanband med media (Ruin 2007:108).

5.3 Ingvar Carlsson

Ingvar Carlsson efterträdde Olof Palme efter att Palme skjutits till döds vintern 1986. Den 12 mars 1986 röstade riksdagen för att Carlsson skulle bli Sveriges nye statsminister. Precis som Palme fick inte Carlsson regera i en sammanhängande följd utan hamnade i opposition mellan åren 1991-1994. Carlsson var sammanlagt statsminister i sju år innan han 1996 lämnade över till Göran Persson (Ruin 2007:116f).

Carlsson fanns med redan i Palmes regeringar där han i den första regeringen var utbildningsminister och sedan bostadsminister. I Palmes andra regering var Carlsson ställföreträdande statsminister med ett speciellt ansvar för framtidsfrågor och forskning och sedan även miljöminister (Ruin 2007:118).

I Carlssons första regering tillkom det 1987 ett nytt departement i form av miljö- och energidepartementet och dess första ansvariga minister var Birgitta Dahl. Den största förändringen som skedde gällde posten som justitieminister. Just denna post innehölls av fyra personer under en väldigt kort tid. Först fick Sten Wickbom avgå efter att en svensk fånge lyckats fly till Ryssland under en permission. Efter honom tillträdde Anna-Greta Leijon men också hon avgick efter att ha skrivit ett rekommendationsbrev, som inte registrerats, till Ebbe Carlsson gällande spaningar efter Palmes mördare. Efter Leijon tillträdde Thage G Peterson. När sedan Peterson utsågs till riksdagens talman efter bara några månader på justitieministerposten utsågs Laila Freivalds till hans efterträdare

(Ruin 2007:126). 1988 hölls ett nytt val och efter valet kom bland annat Göran Persson in som statsråd (Ruin 2007:127).

Sverige hamnade i en finansiell kris i början av 1990 och den av Carlsson ledda regeringen lämnade in en proposition om ett stoppaket, som bland annat innehöll stopp av priser, löner och kommunalt skattestopp (Ruin 2007:121). När riksdagen inte godkände detta stoppaket avgick Carlsson med regering och Sverige hade under två veckor en regeringskris. Den förra regeringen blev en expeditonsminister men efter en omröstning i riksdagen återkom Carlsson till statsministerämbetet (Larsson 2003:62).

Carlsson satt som statsminister fram till valet 1991 då det blev en borgerlig valseger och Carlsson med regering fick finna sig i att vara i opposition (Larsson 2003:62f). Efter valet 1994 som socialdemokraterna vann kunde Carlsson skapa sin egen regering utifrån de kriterier som han personligen ville basera sin regering på. Ett av dessa kriterier var jämställdhet. Av de sammanlagt 22 personer som kom att ingå var hälften kvinnor, varvid många av dem fick högt uppsatta och tunga poster inom regeringen (Ruin 2007:127). Detta är även nåt som anses vara typiskt för Carlsson, nämligen att rekrytera unga kvinnor med stor begåvning till regeringen (Svenning 2005:140).

Den nya regering som Carlsson skapade efter valet 1994 satt bara fram till mars 1996 då Göran Persson tog över statsministerposten. Under dessa knappa 1,5 år som Carlsson innehade ämbetet skedde bara två ombildningar. Mona Sahlin lämnade regeringen och hennes plats togs över av Sten Heckscher, vilket innebar att Jörgen Andersson blev ny närings- och handelsminister (Larsson 2003:64)

Carlsson betonar i sina memoarer vikten av att en regering, för att på bästa sätt kunna ta ett kollektivt ansvar för sin politik, måste kunna fungera ihop som ett lag. Skapandet av laget är helt upp till statsministern själv att utse och Carlsson menar att hade en större församling, exempelvis en riksdagsgrupp, fått vara med och bestämma skulle känsla av att vara ett lag vara svår att uppnå. Carlsson betonade även att det måste finnas en bredd i regeringen innehållande personer med bland annat olika erfarenheter, bakgrunder och ålder. Vidare var det viktigt att regeringen innehöll en majoritet statsråd som har riksdagsbakgrund, just för att en regering är starkt beroende av riksdagen för att få igenom sin politik (Ruin 2007:128).

Carlsson lät precis som Palme nära medarbetare få göra en preliminär lista över vilka statsråd som skulle ingå i regeringen. Men även göra upp eventuella planer för ombildningar av departementsorganisationen och eventuellt även föreslå samarbetspartier (Svenning 2005:137). Carlsson ville även ha en relativt liten statsrådsberedning utan ansvar för tyngre sakfrågor. Dessa frågor skulle istället de olika departementen ansvara för. För att tydligt skilja mellan dessa uppgifter infördes det ett statsrådskontrakt. Detta kontrakt innehöll statsrådets uppgifter men även hur deras förhållande till statsministern skulle se ut (Svenning 2005:157).

6 Analys

I detta kapitel görs en jämförelse mellan Persson och tidigare socialdemokratiska statsministrar utifrån Ruins tre aspekter om ombildningar, parlamentarisk bakgrund och lång tid. Denna jämförelse görs för att få reda på vad som var utmärkande för Persson som regeringsbildare. Analysen är uppdelad i de tre aspekterna för att på ett så tydligt sätt som möjligt kunna åskådliggöra aspekterna var för sig och då även för att se hur Persson förhåller sig till de övriga statsministrarna. Det första kapitlet handlar om ombildningar, det andra om parlamentarisk bakgrund och det tredje behandlar lång tid.

6.1 Ombildningar

Tage Erlander är den statsminister som suttit längst tid vid regeringsmakten med sina 23 år. Sammanlagt gjorde han 80 stycken ombildningar vilket ger honom ett medelvärde på 3.5 ombildningar per år. Det vi dock vet är att när Erlander tillträdde 1946 ärvde han Per Albin Hanssons regeringssammansättning och endast en ombildning gjordes, nämligen Erlanders tidigare post som ecklesiastikminister. Under Erlanders tid var det ovanligt med större ombildningar där flera statsråd avgick samtidigt. Vi kan däremot urskilja några större ombildningar under en period i samband med att ett inrikesdepartement inrättades 1947 och sedan avslutades 1950. Nästa stora ombildning skedde 1951 i samband med den koalitionsregering som då skapades.

Till skillnad mot Erlander satt Olof Palme inte som statsminister under en sammanhängande period utan Palme satt som statsminister under två perioder och däremellan i opposition.

Palmes första regering varade i 7 år och under denna regeringsperiod gjordes 16 stycken ombildningar vilket ger ett medelvärde på 2.9 ombildningar per år. I likhet med Erlander tog också Palme 1969 över någon annans regering. Detta innebär att Palme, precis som Erlander, inte heller fick en möjlighet att bilda sin regering från början. Fram tills att Palme gjorde en departementsorganisation 1973 skedde inga stora ombildningar. I sin andra regering satt Palme 4 år vid makten och hade ett medelvärde på 3.75 ombildningar per år vilket är en ökning från sin första regering och även i förhållande till Tage Erlander. Också Palmes andra regeringsperiod resulterade i en departementsomorganisering vilket ledde till en större ombildning av regeringen. Under Palmes tid som statsminister var

det två ombildningar som fick mest uppmärksamhet: Ove Rainer och Thomas Bodström.

Carlsson tillträdde som statsminister 1986 efter det att Palme mördats. Precis som Palme regerade inte Ingvar Carlsson i en enda period utan satt i opposition mellan 1991 och 1994 och blev sen vald till statsminister igen vid valet 1994. Carlssons ombildningar låg mer utspridda över regeringstiden än Erlanders och Palmes. Inom den första perioden satt Carlsson 5 år och gjorde 40 stycken ombildningar vilket ger ett medelvärde på 8. Detta är ett klart högre medelvärde än Erlanders och Palmes regeringar. De större ombildningarna gjordes i samband med att Carlsson 1987 inrättade det nya miljö- och energidepartementet samt i samband med valet 1988. Under Carlssons andra period från 1994-1996 fick han möjlighet att bygga upp en ny regering. I den gjordes två ombildningar, men eftersom han bara var statsminister under 1,5 år så ser vi denna period som mindre relevant för att räkna ut ett medelvärde på.

Under Perssons tio år vid makten gjorde han 60 stycken ombildningar vilket ger oss ett medelvärde på 6 och som är lägre än medelvärdet för Carlsson. Den stora valförlusten hösten 1998 tvingade fram en stor ombildning. För att socialdemokraterna skulle kunna fortsätta att regera ingick de samarbete med vänstern och miljöpartiet. 2002 års förlust i EMU-valet resulterade i ytterligare en större ombildning. Efter mordet på dåvarande utrikesminister Anna Lindh 2003 blev behovet av en ombildning speciellt stort. Hösten 2004 skedde ytterligare en ombildning då Persson ville toppa laget inför valet 2006 och en hel grupp nya statråd utnämndes.

De entledigande statsråd som fått stor uppmärksamhet i vårt material är Anders Sundström, Erik Åsbrink, Margareta Winberg och Laila Freivalds. Anders Sundströms beslut om avgång blev ett stort bakslag för Persson. Sundström avgick efter en relativt kort tid som socialminister för att arbeta på bank. Persson ansåg att det var dåligt av ett statsråd på en sådan traditionellt viktig post inom socialdemokratin att avgå efter en så kort tid.

En annan plötslig avgång var då Erik Åsbrink avgick med omedelbar verkan våren 1999. Persson hade i grova drag underkänt finansdepartementets konjunkturbedömning i nyhetsprogrammet Rapport. Åsbrink kände på grund av detta att han inte hade statsministerns förtroende och kunde då inte fortsätta i regeringen. Margareta Winberg ombads hösten 2003 att lämna regeringen för att bli ambassadör. Winberg berättade för Aftonbladet att hon gladeligen hade stannat kvar. Orsaken till varför hon fick sparken sa hon att bara Persson visste och att det var mycket som en politiker inte förstår men som måste accepteras. Winberg hade då suttit i nio år och Persson uttalade sig om att Winberg suttit för länge. Möjligtvis var denna avgång en ambition av Persson att förnya regeringen eller så berodde det helt enkelt på att Winberg tillskillnad från Persson var emot EMU.

En annan avgång och som varit bland de mest uppmärksammande är Laila Freivalds. Hon lämnade regeringen våren 2006 efter att ha kritiserats för hennes agerande på utrikesdepartementet i samband med tsunamikatastrofen 2004. Hon avgick själv precis innan en misstroendevotering mot henne i riksdagen.

Vi har fått fram att ombildningsmedelvärdet ökat de senaste årtiondena. Vad denna utveckling berott på kan det bara spekuleras kring. Möjligtvis att det kan bero på att också samhället har utvecklats.

Att Carlsson har högst medelvärde men att Persson har fler ombildningar än Carlsson kan förklaras med att Göran Persson har suttit längst av de båda. Vi har funnit att det är Tage Erlander som gjort flest ombildningar men Erlander satt också mer än dubbelt så länge som Persson.

Vår data visar att Ruins påstående om att ett stort antal ombildningar skulle vara unikt för Persson inte stämmer, eftersom Carlsson gör fler ombildningar per år. Persson har bara gjort tre fjärdedelar så många ombildningar per år som Carlsson.

Ingen ombildning är som vi kan se den andra sig lik och vad det beror på varierar och det är svårt eller rentav omöjligt att få reda på den egentliga orsaken som ligger bakom. Vi kan endast spekulera kring de verkliga orsakerna till dessa ombildningar. Det är dock inte svårt att förstå att det måste till en förändring i regeringens sammansättning om ett statsråd av en eller annan anledning försvinner. Vid val och vid en departementsomorganisering är det också ständigt förekommande att det sker förändringar i regeringen. Det vore intressant att då ta reda på hur många ombildningar som gjordes mellan alla val men det är något som ligger utanför denna undersökning.

Även om ett stort antal ombildningar kan vara utmärkande för en statsminister är detta handlande inom ramen för regeringsformens bestämmelser. Det är upp till statsministern själv att avgöra hur länge ett statsråd sitter i regeringen. Däremot kan det finnas nackdelar med att göra många ombildningar. För många ombildningar kan leda till en störning i regeringens arbete och statsrådets resultat påverkas då negativt. Om det görs för få kan det bli som Göran Persson påpekar mindre vitalitet i regeringen.

6.2 Parlamentarisk bakgrund

Det råder inget tvivel om att de olika statsministrarna alla har haft sin egen syn på hur viktigt det är med statsråd som har parlamentarisk bakgrund. Vissa anser det viktigare än andra att det i regeringen finns en stark bas från riksdagen. Oavsett vilket synsätt regeringscheferna har haft råder det dock ingen tvekan om att det som förenar dem är vikten av att regeringen har gemensamma värderingar och att det utåt sätt råder enighet, oberoende av vilken bakgrund statsråden har.

Erlander var en stark förespråkare för vad han kallade en ”stark regering”. För att uppnå detta var det tvunget att regeringen var sammansatt av en majoritet av statsråd med parlamentarisk bakgrund och det var de gemensamma värderingarna som skulle vara kittet i regeringens sammanhållning. Dessa starka regeringar skulle genom dessa kriterier ha lättare att uppfylla de krav som medborgarna har

rätt att ställa på en regering. Statsråd med parlamentarisk bakgrund skulle även göra det lättare för regeringen att på ett effektivt och så bra sätt som möjligt förbättra medborgarna villkor.

Olof Palme å andra sidan var lite av en banbrytare på området gällande statsrådets parlamentariska bakgrund eller kanske snarare brist på sådan. Han var till skillnad från tidigare socialdemokratiska statsministrar i större utsträckning villig att rekrytera statsråd utan tidigare parlamentarisk erfarenhet. Visserligen hade flera av statsråden utan parlamentarisk erfarenhet som han rekryterade en stark anknytning till partiet där de varit starkt aktiva, men detta gäller dock inte för alla.

Ingvar Carlsson betonade starkt, precis som Palme, att det i regeringen måste finnas en stor bredd. De olika statsråden ska representera olika erfarenheter, det ska finnas båda unga och lite äldre medlemmar i regeringen och statsråden ska även ha olika bakgrunder att stå på i sitt arbete inom regeringen. Carlssons regeringar genomsyrades även av det faktum att han personligen tyckte att det var en nödvändighet att hans regeringar innehöll en majoritet statsråd med en tidigare bakgrund i riksdagen. Detta motiverade han med att regeringen, oavsett hur den ser ut, är starkt beroende av riksdagen för att kunna få igenom sin politik och på så sätt ta sitt ansvar gentemot folket, vilket underlättas av starka anknytningar till riksdagen.

Göran Perssons syn på hur viktigt det är med parlamentarisk bakgrund skiljer sig från de andra statsministrarna på så sätt att han ansåg att det var en viktig erfarenhet hos statsråd men att det inte var den enda kvalifikationen som spelar roll. Persson säger även att han faktiskt gärna valde statsråd som inte haft någon tidigare erfarenhet från riksdagen. Genom att rekrytera utanför riksdagen undvek han att underminera socialdemokraternas inflyttande i riksdagen genom att antalet socialdemokrater med lång erfarenhet blev färre. Detta går att tolka som att han menade att det var viktigare för partiet att det fanns fler socialdemokrater i riksdagen med lång erfarenhet än att dessa befann sig i regeringen.

Vidare menar Persson på att det är viktigt att behålla vitaliteten i regeringen. Ett sätt att behålla den kan vara att rekrytera statsråd som inte har parlamentarisk bakgrund för att på så sätt få in en så stor bredd i regeringen som möjligt. Persson säger även att det är viktigt att statsråden har en bra relation till media, vilket kan ses som en anledning till att välja statsråd utan tidigare erfarenhet från riksdagen. Visst går det att påpeka att riksdagsledamöter har en viss vana av att befinna sig i rampljuset och att hantera media men det innebär å andra sidan att den egenskapen inte är starkare hos personer utanför riksdagen. Det kan vara så att personer utan riksdagserfarenhet ser på media på ett annat sätt än riksdagsledamöter gör vilket kan ge dem en fördel gentemot media på så vis att de är mer öppna och villiga att samarbeta. Det kan även vara så att riksdagsledamöter har upplevt mindre smickrande sidor hos media som icke-riksdagsledamöter inte har upplevt, vilket naturligtvis kommer att påverka deras kontakt med media. Det som Persson påpekar om att statsråd måste kunna hantera media, då framför allt medieklimatet blir allt större med fler medier att ta hänsyn till och att det blir mer intensifierat, leder i vilket fall som helst till att en bra relation till media värdesätts i en högre grad i dag än det gjorde på Tage Erlanders tid vid ämbetet.

Vad både Göran Persson och Olof Palme har gemensamt är att de båda fått kritik för sina rekryteringar av statsråd som saknat parlamentarisk erfarenhet. I Palmes fall var det Ove Reiner och Lennart Bodström. I Perssons fall var det bland annat Thomas Bodström och Lena Sommestad. I Perssons fall ifrågasätts statsråden ifråga vilket koppling de egentligen har till det socialdemokratiska partiet och det sägs att Thomas Bodström inte blev medlem i partiet förrän dagen han rekryterades till regeringen. Av de Palmerekryterade som inte hade parlamentarisk bakgrund var det just Bodström och Reiner som skiljer sig från mängden genom att de inte har varit aktiva inom partiet.

Av det materialet som vi har kunnat ta del av och undersöka tyder allt på att Persson till en större grad valde att rekrytera statsråd som inte haft erfarenhet från riksdagen. Visst har det varit och är fortfarande svårt att göra en sådan bedömning då det litterära materialet är något tunt på just detta område. Persson säger själv att han inte anser att detta är något större problem för regeringen utan det blir snarare större problem för riksdagen om han faktiskt hade valt fler till regeringen med parlamentarisk bakgrund. Vad som dock ska poängteras är att Persson inte ansåg att det fanns tillräckligt med regeringskandidater i riksdagen.

Anledningen till varför Persson har fått kritik för just denna del av sin utnämningsspolitik är svår att sätta fingret på men media kan ha med saken att göra. Som Persson själv säger och gärna upprepar så är medieklimatet i dag hårdare än det någonsin varit tidigare och då framför allt gällande antalet medier. Persson var dessutom en statsminister som gärna ägnade stor tid till media, bland annat genom de kontinuerliga intervjuerna som han gjorde tillsammans med Erik Fichtelius, som sedan resulterat i en dokumentärserie och en bok. Hårdare medieklimat leder till att det skapas ett större utrymme för granskning vilket kan vara en orsak till att denna del av Perssons utnämningsspolitik fått en stor plats i media.

6.3 Lång tid

Enligt den svenska konstitutionen finns det inga begränsningar för hur lång tid en statsminister har på sig att bilda sin regering. Naturligtvis kan det inte ta hur lång tid som helst då de svenska angelägenheterna måste skötas på daglig basis. Förhoppningsvis hade det svenska folket reagerat oerhört starkt om Sverige mot förmodan varit utan en regering på grund av att statsministern inte varit klar med sin utnämning av statsråd.

Det är väldigt svårt att mäta om det har tagit lång tid för Göran Persson att sammanställa sina regeringar, speciellt på grund av konstitutionen som inte ställer några krav på denna aspekt. Det är även svårt att mäta denna aspekt hos andra statsministrar av samma anledning som ovan.

Vad som dock bör påpekas och där det definitivt innebär att det har tagit lång tid för Persson att sammanställa och presentera sin regering var efter valet 2002. Detta erkänner Persson själv och syftar på att samarbetet med framför allt miljöpartiet men även med vänsterpartiet inte gick som planerat. Det var svårt för

partierna att komma överens om en gemensam politik som de alla tre kunde stå och aktivt verka för.

Ytterligare en aspekt som bör tas i beaktning är att Persson gärna ville hålla sina ministerlistor hemliga. Inför presentationen av sin första regering 1996 var det inga poster som läckte ut till pressen. Det tolkades av media som att Persson inte var klar och då som att det hade tagit honom lång tid att sammanställa sin regering. Om det faktiskt var så är oerhört svårt att få klarhet i.

Persson säger själv att han inte ville ha några läckor men ger egentligen ingen förklaring till varför. Han påpekar dock att han sagt till de blivande statsråden att det är upp till dem själva att bestämma vilken bild de vill ge av den nya svenska regeringen. Kanske är det så att Perssons vilja och angelägenhet om att hålla sina framtida statsrådsutnämningar hemliga som gör att det tolkas som att det tar lång tid för honom med sammanställningen.

Ytterligare en aspekt som är värd att nämna i sammanhanget är Perssons vilja att styra och ställa i hela regeringskansliet. Detta gäller inte bara de enskilda statsråden utan även deras statssekreterare. På grund av denna vilja att vara med och bestämma även en bra bit ner i de politiska leden kan det ha tagit lång tid för honom att sammanställa sin regering. Hade statsråden fått fria tyglar att själva välja vem de ska arbeta med hade statsministerns arbetsbörda varit avsevärt mycket mindre.

Persson är den av de svenska statsministrar vi har kollat på som har haft flest statsråd i sin regering. Ett stort antal statsråd leder även till att det tar längre tid att få in rätt person på rätt plats. Med ett mindre antal statsråd kunde sammansättningsprocessen ha tagit kortare tid.

Persson säger ofta att en regering aldrig är klar. Det är ett evighetsarbete att skapa en slagkraftig regering som kan styra Sverige. Dessutom finns det ett ansvar från statsministern sida om att förvalta förtroendet som folket har givit till partiet och då även till partiledaren. Det är statsministerns uppgift att se till att Sverige har den bästa möjliga regeringssammansättningen som finns att tillgå.

Dessutom finns det ett antal maktbegränsningar gentemot statsminister utöver konstitutionen. Dessa kommer bland annat från det egna partiet som en statsminister tillika partiledare också måste ta hänsyn till. Ett stort parti som det socialdemokratiska partiet har många grupper inom organisationen som naturligtvis vill att statsministern ska ta extra hänsyn till de frågor som ligger dem extra varmt om hjärtat. Det är inte bara jobbet som statsminister som ska prioriteras dessutom finns partiet alltid i bakgrunden. En splittring i det egna partiet kan utlösa en kris inom regeringen och därför måste partiets åsikter tas i beaktande. Dessutom har socialdemokraterna och fackföreningarna ett väldigt starkt samarbete och det socialdemokratiska partiet litar starkt på och behöver stödet som fackföreningarna, med LO i spetsen, kan ge.

Huruvida Persson har tagit lång tid på sig att sammanställa sina regeringar eller inte är återigen oerhört svårt att ta reda på. Med tanke på att konstitutionen inte ger några formella regler är det upp till statsministern att själv avgöra vad som är rimligt. Kanske är det Göran Perssons filosofi att det är bättre att det tar lite längre tid men att det blir en slagkraftig regering än att det går snabbt och blir halvdant gjort.

7 Resultat

Denna uppsats har behandlat frågan om vad som var utmärkande för Göran Persson som regeringsbildare. Vår utgångspunkt har varit att undersöka tre aspekter som Olof Ruin påstår är unika för Persson. Enligt Ruin gjorde Persson ofta ombildningar i sina regeringar, valde att rekrytera statsråd utan parlamentarisk bakgrund och att Persson tog lång tid på sig att bilda regering. För att se om detta var något utmärkande för endast Persson gjordes en jämförande analys med tidigare socialdemokratiska statsministrar. Vårt syfte med uppsatsen är att erhålla ökad förståelse för svensk politik under de senaste årtiondena och alltså inte att göra en mer djupgående analys av de tre aspekterna.

Genom att räkna ut ett medelvärde på statsministrarnas antal ombildningar per år fann vi att ett stort antal ombildningar inte var något unikt för Persson. Vår data visade att Persson bara gjorde tre fjärdelar så många ombildningar som Ingvar Carlsson och att antalet ombildningar kommit att öka sedan Tage Erlanders tid. Ett stort antal ombildningar behöver inte nödvändigtvis vara ett utmärkande drag för en regeringsbildare utan kan även förklaras med att politiken och samhället har utvecklats.

Ett problem som dök upp var svårigheten att mäta parlamentarisk bakgrund. Tidigare forskning om statsministrar har inte fokuserat på Ruins tre aspekter. Allt material vi har tagit del av tyder på att Göran Persson gärna valde statsråd utan parlamentarisk bakgrund och de gav nästa alla också intrycket av att detta är något negativt för regeringens arbete. I det material vi har gällande de andra statsministrarna har denna aspekt inte belysts på samma sätt och vi drar då slutsatsen att detta inte var något som var specifikt för dem. Olof Palme fick viss kritik för sitt agerande gällande utnämmandet av några statsråd som saknade parlamentarisk bakgrund. Kritiken var dock inte lika hård som mot Göran Persson men det kan också bero på att de till antalet inte var lika många.

Lång tid har precis som parlamentarisk bakgrund visat sig vara svårt att mäta. Detta på grund av att denna aspekt innebär att det inte ska gå för lång tid och enligt regeringsformen finns det inga bestämmelser för hur lång tid bildandet av en regering får ta. Det enda vi med säkerhet vet är att Persson efter valet 2002 medvetet säger att det tog lång tid för honom att sammanställa regeringen. Bara ett exempel kan inte ge en rättvis bild över aspekten som helhet och då denna aspekt inte återfinns i materialet för de andra statsministrarna blir det återigen svårt att ge en rättvis bild.

Kritik kan givetvis ges när en statsminister gör för många ombildningar då detta kan påverka stabiliteten i regeringen och riksdagens politiska ställning kan undermineras om för många statsråd direktrekryteras. Trots kritiken är Göran Perssons agerande konstitutionellt försvarbart. Det finns med andra ord ingen regelbok för hur en regeringsbildning ska gå till. Det viktigaste är att folkets vilja

tillgodoses. Denna uppsats har belyst den komplicerande processen som äger rum vid regeringsbildningar. En regering är aldrig färdig och bildandet av en regering är knappast en dans på rosor.

8 Referenser

Litteratur

- Bäck, Henry, Larsson, Torbjörn, 2006. *Den svenska politiken. Struktur, processer och resultat*. Andra upplagan. Malmö: Liber AB.
- Fichtelius, Erik, Sveriges Television, 2007. *Aldrig ensam, alltid ensam. Samtalen med Göran Persson 1996-2006*. Falun: Nordstedts förlag AB.
- Isaksson, Christer, 1999. *Perssons sidor. En kritiks granskning av en statsminister*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Larsson, Ulf, 2003. *Sveriges regeringar 1840-2003*. Andra upplagan. Stockholm: Nordstedts förlag.
- Persson, Göran, 2004. "Att styra riket". *Politikens ramar och aktörer. Femton uppsatser om vårt politiska system tillägnade Ingvar Carlsson*. Stockholm: Hjalmarson & Högberg.
- Persson, Göran, 2007. *Min väg, mina val*. Andra upplagan. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- Ruin, Olof, 2007. *Statsministern. Från Tage Erlander till Göran Persson..* Hedemora: Gidlunds förlag.
- Svenning, Olle, 2005. *Göran Persson och hans värld*. Andra upplagan. Stockholm: Nordstedts förlag.

Artiklar

1. Ringman, Magnus, 22/3 1996. *Hemlighetsmakeri om ministrar in i det sista*. Aftonbladet
2. Mellin, Lena, 23/3 1996. *Göran Persson tog makten med buller och bong*. Aftonbladet.

Övrigt

Riksdagen.se, 2008, *Regeringsformen*. [online]

http://www.riksdagen.se/templates/R_Page_5558.aspx 081210

Regeringen.se, 2008, *Sveriges regeringar från 1946*, 2008 [online].

http://www.regeringen.se/sb/d/4393/a/30170#Sveriges_regering_1946 081211.

